

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ВНУТРІШНІХ СПРАВ
Навчально-науковий інститут №2
Кафедра криміналістичного забезпечення та судових експертиз**

ПРОГРАМА АТЕСТАЦІЇ
**з навчальної дисципліни з навчальної дисципліни «Судова молекулярно-
генетична експертиза»**
для здобувачів ступеня вищої освіти магістра
за спеціальністю 081 «Право»
спеціалізація «Судова експертиза»
для підготовки кадрів для експертної служби

Київ 2017

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ВНУТРІШНІХ СПРАВ
Навчально-науковий інститут №2
Кафедра криміналістичного забезпечення та судових експертиз**

ПРОГРАМА АТЕСТАЦІЇ
**з навчальної дисципліни з навчальної дисципліни «Судова молекулярно-
генетична експертиза»**
для здобувачів ступеня вищої освіти магістра
за спеціальністю 081 «Право»
спеціалізація «Судова експертиза»
для підготовки кадрів для експертної служби

Розглянуто та схвалено на засіданні
кафедри криміналістичного забезпечення
та судових експертиз
(протокол № 8 від 07.12.2017 р.)

Рецензенти:

Повх А.С. – заступник завідувача лабораторії біологічних досліджень – завідувач відділу молекулярно-генетичних досліджень ДНДЕКЦ МВС України

Антонюк П.Є. – професор кафедри криміналістики та судової медицини НАВС, кандидат юридичних наук

Укладачі:

Котляренко Л.Т. – професор кафедри криміналістичного забезпечення та судових експертиз навчально-наукового інституту № 2 НАВС, доктор біологічних наук, професор

Атаманчук В.М. - завідувач кафедри криміналістичного забезпечення та судових експертиз навчально-наукового інституту № 2 НАВС, кандидат юридичних наук

Обговорено та схвалено Вченою Радою Національної академії внутрішніх справ від 26 . 12 2017 р., № 28/3-3

Програма призначена для підготовки здобувачів ступеня вищої освіти магістра за спеціальністю 081 «Право» спеціалізацією «Судова експертиза» для підготовки кадрів для Експертної служби з навчальної дисципліни «Судова молекулярно-генетична експертиза».

Програма атестації здобувачів вищої освіти містить: зміст; програму навчальної дисципліни; вимоги щодо рівня сформованості знань, умінь та навичок здобувачів вищої освіти; методику проведення атестації та критерії оцінювання; орієнтовний перелік теоретичних питань та практичних завдань, що виносяться на атестацію; список рекомендованих джерел.

ЗМІСТ

1. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ.....	5
2. ВИМОГИ ЩОДО РІВНЯ СФОРМОВАНOSTІ ЗНАНЬ, УМІНЬ ТА НАВИЧОК ВІДПОВІДНО ДО ОСВІТНЬО-КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ.....	6
3. МЕТОДИКА ПРОВЕДЕННЯ АТЕСТАЦІЇ	8
4. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ.....	8
5. ОРІЄНТОВНИЙ ПЕРЕЛІК ТЕОРЕТИЧНИХ ПИТАНЬ, ЩО ВІНОСЯТЬСЯ НА АТЕСТАЦІЮ.....	9
6. ОСОБЛИВОСТІ ВИРІШЕННЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАДАЧ З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ, ЩО ВІНОСЯТЬСЯ НА АТЕСТАЦІЮ.....	11
7. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	12

1. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1. Молекулярно-генетичні основи криміналістичного ДНК-аналізу.

Етапи розвитку методу ідентифікації особи в судовій медицині.

Стислий огляд історичного розвитку напрямку. Сучасний стан та можливості молекулярно-генетичної експертизи, вчені, які сприяли її становленню і розвитку. та Переваги методу ДНК-аналізу перед традиційними методами дослідження.

Теоретична база ДНК-аналізу. Будова молекули ДНК та її властивості.

Області геному людини, які вивчаються при аналізі ДНК.

Сучасні можливості криміналістичного дослідження мікрослідів біологічного матеріалу.

STR-праймери, як найбільш інформативна система для ідентифікації особи.

Облік генетичних ознак людини.

Тема 2. Загальні положення про організацію роботи судового експерта генетика.

Виявлення, способи вилучення та вимоги до упаковки об'єктів біологічного походження. Основи трасології слідів біологічного походження. Особливості виявлення та вилучення мікрослідів біологічного походження.

Правила зберігання та доставки об'єктів експертного дослідження для дослідження методом ДНК-аналізу.

Основні правила огляду та опису об'єктів експертного дослідження, наданих на експертизу.

Можливості криміналістичного дослідження мікрослідів біологічного матеріалу.

Правила організації роботи лабораторії ДНК-аналізу.

Правила техніки безпеки при роботі в молекулярно-генетичних лабораторіях.

Штатні нормативи експертів; особи, які проводять судові молекулярно-генетичні експертизи (дослідження).

Тема 3. Методика проведення молекулярно-генетичної експертизи об'єктів біологічного походження.

Доставка та зберігання об'єктів експертного дослідження методом ДНК-аналізу. Встановлення наявності біологічних слідів, визначення їх видової приналежності.

Огляд та опис об'єктів експертного дослідження, наданих на експертизу.

Встановлення наявності біологічних слідів, визначення їх видової приналежності.

Етапи проведення молекулярно-генетичної експертизи. Отримання результатів дослідження та їх фіксація.

Оформлення висновку експерта. Основні питання та завдання, які вирішує судова молекулярно-генетична експертиза (ДНК-аналіз).

Тема 4. Технологія криміналістичного ДНК-аналізу.

Правила організації роботи лабораторії ДНК-аналізу. Реактиви та обладнання, необхідне для проведення досліджень ДНК.

Застосування методик виділення ДНК (органічний, Chelex та інші) зі слідів крові, слини, волосся, епітелію, залишків тканин органів та кісток людини.

Особливості дослідження залишків тканин органів та кісток людини, труднощі при дослідженні об'єктів із гнилісними змінами. Проведення досліджень за допомогою приладу для кількісного та якісного аналізу ДНК.

Виділення ДНК зі сперми й епітеліальних клітин (диференційний лізис). Труднощі при проведенні експертизи змішаних слідів.

Типування локусів. Принципи полімеразної ланцюгової реакції

Теоретичні засади реакції ампліфікації. Режим ампліфікації. Підготовка проб для ампліфікації. Підготовка проб для ПЛР у реальному часі (Real-Time).

Електрофорез продуктів ампліфікації.

Тема 5. Опрацювання отриманих результатів молекулярно-генетичного дослідження.

Теоретичні основи статистичної обробки результатів. Закон Харді-Вайнберга. Методи розрахунку частот генотипів у популяції.

Аналіз отриманих результатів молекулярно-генетичних досліджень. Математична оцінка результатів при ідентифікаційних дослідженнях біологічних слідів людини. Математична оцінка факту біологічної спорідненості.

Тема 6. Принципи формування висновку експерта-генетика на основі використання різних методів ДНК-аналізу.

Висновок судового експерта як джерело доказів у криміналістичному процесі. Підстави для проведення судової молекулярно-генетичної експертизи (дослідження).

Загальні вимоги до висновку експерта. Основні форми висновків. Оцінка результатів порівняльного дослідження та структура висновку судового експерта генетика.

Вимоги до формулювання висновків судових молекулярно-генетичних експертиз.

Документація та звітність, яка ведеться в лабораторіях з молекулярно-генетичної ідентифікації, відповідно до сучасних вимог та нормативно-правових актів.

2. ВИМОГИ ЩОДО РІВНЯ СФОРМОВАНOSTІ ЗНАНЬ, УМІНЬ ТА НАВИЧОК ВІДПОВІДНО ДО ОСВІТНЬО-КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ

Атестація осіб, які закінчують вищі навчальні заклади – це встановлення відповідності засвоєних здобувачами вищої освіти рівня та обсягу знань, умінь, інших компетентностей вимогам стандартів вищої освіти. Атестація здійснюється відкрито і гласно.

У результаті вивчення навчальної дисципліни «Судова молекулярно-генетична експертиза» здобувач вищої освіти повинен знати:

- нормативні акти, що регламентують проведення судових експертиз в Україні;
- основи криміналістики;
- поняття криміналістичної ідентифікації;
- предмет, завдання та можливості молекулярно-генетичної експертизи;
- теоретичні основи ДНК-аналізу;
- методики встановлення наявності біологічних слідів людини (далі БСЛ);
- методики виділення молекул ДНК з різних видів БСЛ;
- принципи полімеразної ланцюгової реакції (далі ПЛР), кількісний та якісний аналіз ДНК та електрофоретичного розділення її продуктів;
- основні характеристики спеціального обладнання, що застосовується для дослідження;
- вимоги до організації ДНК-лабораторій і роботи експертів;
- типові помилки та труднощі при дослідженні мікрослідів і змішаних БСЛ;
- правила техніки безпеки при роботі в молекулярно-генетичних лабораторіях.

У результаті вивчення навчальної дисципліни «Судова молекулярно-генетична експертиза» здобувач вищої освіти повинен вміти:

- виявити, описати сліди біологічного походження на об'єктах експертного дослідження та вилучити їх для подальшого дослідження;
- провести встановлення наявності крові, сперми, слини тощо, визначення їх видової приналежності;
- приготувати цитологічні препарати (з урахуванням їх фарбування) та провести їх мікроскопічне дослідження на предмет наявності певних клітинних елементів, придатних для подальшого аналізу ДНК;
- провести мікроскопічне дослідження прикореневої частини волосся людини на предмет його придатності для молекулярно-генетичного дослідження (після проведення експертизи волосся);
- проводити відбір біологічних зразків у людини;
- обирати оптимальну схему проведення молекулярно-генетичного дослідження;
- проводити виділення ДНК з урахуванням типу, стану і характеру походження БСЛ;
- проводити порівняльний аналіз результатів дослідження з метою визначення походження слідів від певної особи;
- користуватися відповідними технічними засобами та обладнанням;
- аналізувати можливі помилки і труднощі при проведенні молекулярно-генетичного дослідження;
- проводити статистичну обробку отриманих результатів;
- чітко формулювати висновки експертного дослідження згідно встановлених вимог.

У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач вищої освіти повинен володіти такими практичними навичками як:

- використовувати понятійно-категоріальний апарат теорії судової молекулярно-генетичної експертизи для вирішення питань експертної діяльності;

– застосувати теоретичні знання судової молекулярно-генетичної експертизи для здійснення експертної діяльності.

3. МЕТОДИКА ПРОВЕДЕННЯ ЕКЗАМЕНУ

Атестація проводиться як перевірка знань студентів з навчальної дисципліни «Судова молекулярно-генетична експертиза», яка передбачена навчальним планом підготовки для здобувачів ступеня вищої освіти магістра за спеціальністю 081 «Право» спеціалізацією «Судова експертиза» в Національній академії внутрішніх справ.

Атестація проводиться на відкритому засіданні комісії за участю не менше половини її складу при обов'язковій присутності голови комісії.

Атестація проводиться за білетами, складеними у повній відповідності до навчальних програм. Тривалість атестації не повинна перевищувати 6 академічних годин на день.

У білетах передбачено два теоретичні питання та одне практичне завдання.

Атестація проводиться в заздалегідь визначеній навчальній аудиторії. Здобувач вищої освіти представляється членам комісії, самостійно бере білет, спеціальний аркуш усної відповіді та готується до відповіді. Час для підготовки – до 20 хвилин. На спеціальному аркуші усної відповіді необхідно написати прізвище та ініціали здобувача вищої освіти, який проходить атестацію, номер білету, відповіді на питання та після завершення написання відповіді поставити особистий підпис. Після підготовки здобувач вищої освіти в усній формі дає відповіді на теоретичні питання та практичне завдання, що містяться в білеті. Після завершення відповіді спеціальний аркуш усної відповіді з записами передається секретарю екзаменаційної комісії.

4. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Індивідуальна оцінка здобувача вищої освіти за теоретичну частину виводиться із оцінок за кожне питання білету і визначається:

при усних відповідях:

- повнота розкриття питання;
- логіка викладення, культура мови;
- вміння доводити думку та відстоювати власні позиції;
- впевненість та переконливість;
- аналітичні міркування, вміння робити порівняння та висновки;

Особиста оцінка за кожне питання білету визначаються оцінками «відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно» у відповідності з «Положенням про організацію освітнього процесу в Національній академії внутрішніх справ» та оголошуються в день їх проведення після оформлення протоколу засідання екзаменаційної комісії.

5. ОРІЄНТОВНИЙ ПЕРЕЛІК ТЕОРЕТИЧНИХ ПИТАНЬ, ЩО ВИНОСЯТЬСЯ НА АТЕСТАЦІЮ

1. Законодавчі акти, що регламентують судово-експертну діяльність в Україні.
2. Закон України про “Про судову експертизу”.
3. Права та обов'язки співробітника Експертної служби МВС.
4. Права та обов'язки експерта, передбачені чинним законодавством.
5. Порядок призначення молекулярно-генетичної експертизи.
6. Правові аспекти проведення судової експертизи.
7. Висновок експерта. Вимоги до оформлення висновку експерта.
8. Вимоги КПК при проведенні експертиз і досліджень.
9. Строки виконання експертиз.
10. Види експертиз згідно з КПК.
11. Призначення додаткової або повторної експертизи.
12. Види висновків.
13. Відповідальність експерта, передбачена КК України.
14. Допит експерта.
15. Відведення експерта.
16. Методи виявлення слідів біологічного походження.
17. Трасологія слідів біологічного походження.
18. Виявлення, вилучення і упаковка об'єктів дослідження зі слідами біологічного походження.
19. Способи фіксації об'єктів біологічного походження.
20. Доказові методи встановлення наявності крові.
21. Поняття молекулярно-генетичної експертизи.
22. Предмет молекулярно-генетичної експертизи.
23. Об'єкти молекулярно-генетичної експертизи.
24. Методи та методика молекулярно-генетичної експертизи.
25. Історія розвитку, сучасний стан та можливості молекулярно-генетичної експертизи.
26. Переваги методу ДНК-аналізу перед традиційними методами дослідження.
27. Генетика як наука про спадковість та мінливість.
28. Генетичний аналіз.
29. Каріотип та генотип людини.
30. Будова молекули ДНК та її властивості.
31. Ділянки геному людини, які вивчаються при аналізі ДНК.
32. Можливості криміналістичного дослідження мікрослідів біологічного матеріалу.
33. Правила організації роботи лабораторії ДНК-аналізу.
34. Праймери, як найбільш інформативна система для ідентифікації особи.
35. Класифікація об'єктів біологічного походження.
36. Методи дослідження ДНК.
37. Облік генетичних ознак людини.
38. Генетичні ознаки, за якими формується облік генетичних ознак людини (банк даних результатів ДНК-аналізу).
39. Особливості дослідження мітохондріальної ДНК.

40. Метод визначення нуклеотидної послідовності ДНК.
41. Правила зберігання та доставки об'єктів експертного дослідження для дослідження методом ДНК-аналізу.
42. Основні правила огляду та опису об'єктів експертного дослідження, наданих на експертизу.
43. Встановлення наявності біологічних слідів, визначення їх видової приналежності.
44. Етапи проведення молекулярно-генетичної експертизи.
45. Оформлення висновку експерта.
46. Основні питання та завдання, які вирішує судова молекулярно-генетична експертиза (ДНК-аналіз).
47. Реактиви та обладнання, необхідне для проведення досліджень ДНК.
48. Застосування методик виділення ДНК (органічний, Chelex та інші) зі слідів крові, слини, волосся, епітелію, залишків тканин органів та кісток людини.
49. Визначення ДНК-профілів біологічних слідів людини після проведення дактилоскопічних досліджень слідів на твердих поверхнях.
50. Особливості дослідження залишків тканин органів та кісток людини, труднощі при дослідженні об'єктів із гнилісними змінами.
51. Проведення досліджень за допомогою приладу для кількісного та якісного аналізу ДНК.
52. Виділення ДНК зі сперми та епітеліальних клітин (диференційний лізис).
53. Проведенні молекулярно-генетичної експертизи змішаних слідів.
54. Типування локусів.
55. STR-праймери як найбільш інформативна система для ідентифікації людини.
56. Принципи та проведення полімеразної ланцюгової реакції (ПЛР).
57. Універсальний метод синтезу заданої послідовності ДНК (ПЛР).
58. Теоретичні засади реакції ампліфікації.
59. Режими ампліфікації.
60. Підготовка проб для ампліфікації.
61. Підготовка проб для ПЛР у реальному часі (Real-Time).
62. Методика проведення електрофоретичного розділу продуктів ампліфікації, його види.
63. Отримання результатів дослідження ДНК та способи їх фіксації.
64. Організація лабораторії ДНК-аналізу. Реактиви та обладнання, необхідні для проведення досліджень.
65. Загальна характеристика методу ДНК-аналізу.
66. Етапи розвитку методу ідентифікації особи в судовій експертизі.
67. Теоретичні засади реакції ампліфікації.
68. Застосування полімеразно-ланцюгової реакції.
69. Методи виділення ДНК із різного біологічного матеріалу.
70. Вибір методу виділення ДНК в залежності від стану досліджуваного об'єкту.
71. Принцип дії генетичного аналізатору.
72. Розрахунки ймовірності при встановленні тотожності порівнюваних об'єктів.
73. Особливості дослідження мікрослідів біологічного матеріалу.
74. Диференційний лізис.

75. Труднощі при проведенні експертизи змішаних слідів.
76. STR-праймери як найбільш інформативна система для ідентифікації людини.
77. Аналіз продуктів ампліфікації.
78. Історія розвитку методу ДНК-аналізу.
79. Лабораторії ДНК-аналізу: реактиви та обладнання.
80. Структура та властивості молекули дезоксирибонуклеїнової кислоти.
81. Прилади, які використовують при дослідженні методом ДНК-аналізу.
82. Особливості виділення ДНК із різних об'єктів біологічного походження.
83. Етапи проведення експертизи методом ДНК-аналізу.
84. Полімеразна ланцюгова реакція.
85. Об'єкти із гнилісними змінами: труднощі їх дослідження.
86. Сучасні можливості дослідження мікрослідів біологічного матеріалу.
87. Набір для виділення ДНК «PrepFiler», принцип роботи.
88. Теоретичні засади реакції ампліфікації. Застосування ПЛР.
89. Спірне батьківство: розрахунки ймовірності в експертизі.
90. Генетичний аналізатор та принцип його дії.
91. Набір для типування STR-локусів «Identifiler Plus», його переваги та недоліки.
92. Нормалізація кількості ДНК.
93. Кількісна оцінка виділеної ДНК методом ПЛР у реальному часі.
94. Проведення експертизи змішаних слідів: диференційний лізис.
95. Набори для кількісної оцінки ДНК, можливості, пробопідготовка.
96. Аналіз продуктів ампліфікації.
97. STR-праймери як найбільш інформативна система для ідентифікації людини.
98. Набори для кількісної оцінки ДНК, можливості, пробопідготовка.
99. Особливості виділення ДНК із різних об'єктів біологічного походження.
100. Набір для виділення ДНК «PrepFiler», принцип роботи.

6. ОСОБЛИВОСТІ ВИРШЕННЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАДАЧ З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ, ЩО ВІНОСЯТЬСЯ НА АТЕСТАЦІЮ

Виходячи зі змісту запропонованих фабул задач щодо проведення судової молекулярно-генетичної експертизи (про збіг генетичних ознак сліду з генетичними ознаками зразка певної особи; про присутність генетичних ознак певної особи серед генетичних ознак змішаних слідів; про спірне батьківство і т. п.) необхідно вказати правильну послідовність виконання дослідження, обґрунтувати вибір методів для виділення ДНК та проведення реакції ампліфікації.

Після цього необхідно здійснити стислу математичну характеристику статистичної обробки проведеного ДНК-аналізу й дати криміналістичну оцінку отриманих результатів молекулярно-генетичних досліджень.

Слід звернути увагу на кількість отриманих об'єктів для дослідження та наявність зразків для порівняння, які, виходячи з умов задачі, є необхідними для якісного виконання поставлених питань у експертизі.

7. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Нормативно-правові акти:

1. Європейська конвенція з прав людини (Конвенція про захист прав і основних свобод людини від 4 листопада 1950 року) // Права людини і професійні стандарти для юристів в документах міжнародних організацій. – Амстердам – Київ, 1996. – С. 12-17.
2. Загальна декларація прав людини від 10 грудня 1948 року // Права людини. Міжнародні договори України, декларації, документи. – К., 1992. – С. 18-24.
3. Конституція України від 28 червня 1996 року (із змінами та доповненнями) // Відомості Верховної Ради України від 23 липня 1996 року, № 30. – Ст.141.
4. Кримінальний кодекс України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу до кодексу : [http:// zakon1.rada.gov.ua](http://zakon1.rada.gov.ua).
5. Кримінальний процесуальний кодекс України [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.
6. Про Національне антикорупційне бюро України: Закон України від 14 жовтня 2014 року // Відомості Верховної Ради України. – 2014, – № 47. – Ст.2051.
7. Про Національну поліцію: Закон України від 02 липня 2015 року // [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=55082
8. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18 лютого 1992 року // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 22. – Ст. 303.
9. Про судову експертизу: Закон України від 25 лютого 1994 року // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 28. – Ст.232.
10. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з прийняттям Кримінального процесуального кодексу України : Закон України. – К.: ПАЛИВОДА А.В., 2012. – 382 с.
11. Про утворення експертної служби МВС України: Постанова Кабінету Міністрів України № 988 від 20.06.2000 р.
12. Про внесення змін до деяких наказів Міністерства внутрішніх справ України щодо організації діяльності Експертної служби, зареєстрований у Міністерстві юстиції України 9.07.2013 за № 1151/23683 : Наказ МВС України від 20.06.2013 № 605.
13. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо приведення законодавства у відповідність з Кримінальним процесуальним кодексом України. Закон України // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2014, № 12, ст.178.
14. Про затвердження Положення про Експертно-кваліфікаційну комісію МВС України та атестацію судових експертів Експертної служби МВС України: Наказ МВС України від 08.02.2017 № 102.
15. Про затвердження Положення про Експертну службу Міністерства внутрішніх справ України: Наказ МВС України від 03.11.2015 р. № 1343.
16. Про затвердження положень про Державний науково-дослідний експертно-криміналістичний центр та територіальні науково-дослідні експертно-криміналістичні центри МВС: Наказ МВС України від 31 січня 2017 р. № 77.
17. Про судову практику у справах про злочини проти статевої свободи та статевої

недоторканості особи: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 30 травня 2008 р. № 5.

18. Постанови Пленуму Верховного Суду України в кримінальних справах. – К.: Видав. дім “Скиф”, 2005. – 468 с.

19. Інструкція з організації діяльності органів досудового розслідування Національної поліції України: Наказ МВС України від 6 липня 2017 р. № 570.

20. Інструкція з організації проведення та оформлення експертних проваджень у підрозділах судових експертиз і експертних досліджень у підрозділах Експертної служби Міністерства внутрішніх справ України: Наказ МВС України від 17 липня 2017 р. № 591.

Основна література:

1. Виділення ДНК із біологічних слідів людини за допомогою автоматичного приладу AutoMate Express TM Instrument (Applied Biosystems, США) / ДНДЕКЦ МВС України. – [Петричук С.В., Повх А.С.] - К. : ДНДЕКЦ – 2014. – 16 с.

2. Використання ампліфікації високополіморфних локусів ДНК в судово-медичній експертизі рідкої крові / [Малюта С. С., Телегеев Г. Д., Дибков М.В., Друзь А.Ф., Хоменок Т.О., Почерняев К.Ф.]. – К., 1996. – 9 с.

3. Використання аналізу ДНК у судово-медичних експертизах / [Кожухова Н.Е., Кривда Г.Ф., Кривда Р.Г., Сиволап Ю.М., Суліма Ю.Ю., Чеботар С.В.]. – Одеса, 2001. – 92 с.

4. Галаган В.І. Процесуальний порядок і тактика отримання зразків для експертизи у кримінальному провадженні України : моногр. / В. І. Галаган, О. В. Козак. - [2-ге вид., переробл. та допов.]. – Краматорськ: ТОВ «Каштан», 2015. – 224 с. Х 629.3 / Г-150.

5. Дідик М.М. ДНК-аналіз у криміналістиці: монографія / М.М. Дідик, І.Ю. Горбатенко. – Херсон : Мрія, 2003. – 124 с.

6. Дяченко Н.М. Вилучення та сучасні можливості криміналістичного дослідження об'єктів біологічного походження : [метод. рек.] / Н.М. Дяченко, С.М. Гурін – К. РВВ МВС України, 2000. – 17 с.

7. Дяченко Н.М. Дослідження ДНК з об'єктів біологічного походження методом полімеразної ланцюгової реакції : [метод. рек.] / Н.М. Дяченко, С.О. Ольховець, В.І. Лагус – К. : ДНДЕКЦ МВС України, 2003. – 39 с.

8. Дяченко Н.М. Комплексне дослідження волосся людини : [наук.-метод. посіб.] / Н.М. Дяченко, О.П. Борзов, Т.М. Івасишин, С.М. Гурін. – К. : МВС України, 2003. – 42 с.

9. Дяченко Н.М. Комплексне дослідження слідів на вогнепальній зброї : [метод. рек.] / О. П. Борзов, О.А. Костильова, В.А. Кузнецов, А.В. Щавелев ; ДНДЕКЦ МВС України. – К. : ДНДЕКЦ МВС України, 2011. – 21 с.

10. Єрмолаєва А.О. Застосування тестових систем встановлення наявності гемоглобіну крові та сім'яної рідини при проведенні серологічних досліджень : [метод. рек.] / А.О. Єрмолаєва, О.П. Борзов. – К. : ДНДЕКЦ МВС України, 2008. – 16 с.

11. Єрмолаєва А.О. Призначення та проведення медико-біологічної експертизи: Наук.-метод. рекомєнд. / А.О. Єрмолаєва, О.П. Борзов / ДНДЕКЦ МВС України. –

К., 2006. – 23 с.

12. Кожухова Н.Е. Використання аналізу ДНК у судово-медичних експертизах / Н.Е. Кожухова, Г.Ф. Кривда, Р.Г. Кривда, Ю.М. Сиволапа, Ю.Ю. Суліма, С.В. Чеботар; За ред. Ю.М. Сиволапа, Г.Ф. Кривда. – Одеса: Одеський медуніверситет, 2001. – 91 с.
13. Костильова О.А. Визначення кількості та якості виділеної ДНК : [метод. рек.] / О.А. Костильова, А.С. Повх – К. : ДНДЕКЦ МВС України – 2013. – 17 с.
14. Ольховець С.О. Виділення ДНК за допомогою наборів реагентів «All-tissue DNA-Kit» (фірми GEN-IAL) та QIAampbDNA Micro Kit (фірми QIAGEN) : [метод. рек.] / С. О. Ольховець, В. В. Войтенко. – К. : ДНДЕКЦ МВС України, 2008. – 15 с.
15. Кривда Г.Ф. Судово-медичне дослідження речових доказів: навч.-метод. посібник / Г.Ф. Кривда, А.П. Дем'янчук, В.О. Котельникова, Старовойтова Р.О., Кривда Р.Г. – Херсон: Наддніпряночка, 2014. – 460 с.
16. Ольховець С.О. Дослідження розподілу частот алелів STR-локусів у змішаній популяції України : [метод. рек.] / Ольховець С. О. ; ДНДЕКЦ МВС України. – К. : ДНДЕКЦ МВС України, 2009. – 12 с.
17. Старовойтова Р.О. Судово-медична цитологія / Р.О. Старовойтова, В.Д. Мішалов, Г.Ф. Кривда – Одеса: Астропринт, 2007. – 195 с.
18. Пименов М.Г. Научные и практические аспекты криминалистического ДНК-анализа : [учеб. пособие] / М.Г. Пименов, А.Ю. Культин, С.А. Кондрашов – М. : ГУ ЭКЦ МВД России, 2001. – 144 с.
19. Печніков В.С. та ін. Порядок проведення та оформлення експертних досліджень: Метод. рекомендації. – К.: ДНДЕКЦ МВС України, 2005. – 18 с.

Додаткова література:

1. Дяченко Н.М. Судово-медичні імунологічні дослідження слідів крові та виділень / Дяченко Н.М., Єрмолаєва А.О., Чепіга С.М. // Збірник методичних рекомендацій : ДНДЕКЦ МВС України. – К., 2005. – 21 с.
2. Дьяченко Н.М. Возможности комплексного исследования вещественных доказательств по преступлениям, совершенным с применением огнестрельного оружия / Н.М. Дьяченко, А.П. Борзов // Криміналістичний вісник: Науково-практичний збірник. Вип. 4 – Держ. наук-досл. експертно-криміналістичний центр МВС України; Нац. акад. внутрішніх справ України, К., 2002.
3. Єрмолаєва А.О. Методи проведення імунологічних досліджень в експертизах слідів біологічного походження та формування висновків: Методичний посібник / А.О. Єрмолаєва, С.М. Чепіга / ДНДЕКЦ МВС України. – К., 2010. – 19 с.
4. Маниатис Т. Методы генетической инженерии. Молекулярное клонирование / Маниатис Т., Фрич Э., Сэмбрук Д. – М. : Мир, 1984. – 480 с.
5. Полтавський А.О. Порядок виявлення слідової інформації на вогнепальній зброї: [метод. рек.] / А.О. Полтавський, О.П. Борзов, Б.Б. Теплицький – К.: ДНДЕКЦ МВС України, 2007.
6. Филькова О.Н. Справочник эксперта-криминалиста / О.Н. Филькова. – М., 2001. – 459 с.
7. Фурман Я.В. Особливості збирання у досудовому провадженні біологічних слідів людини» : методичні рекомендації / [Я.В. Фурман, В.В. Юсупов, Л.Т.

Котляренко, Р.С. Дмитрук]. – Нац. акад. внутр. справ, 2016. – 44 с.

8. Шепітько В. Ю. Криміналістика. Енциклопедичний словник (українсько-російський і російсько-український) / В. Ю. Шепітько; за ред. В. Я. Тація. – Харків: „Право”, 2001. – 560 с.

11. Інформаційні ресурси

1. Офіційний сайт Президента України. Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/>

2. Офіційний сайт Кабінету Міністрів України. Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua>

3. Офіційний сайт Міністерства Юстиції України. Режим доступу: <http://www.minjust.gov.ua/>

4. Міністерство внутрішніх справ України. Режим доступу: <http://www.mvs.gov.ua/ua/>.

5. Державний науково-дослідний експертно-криміналістичний центр України. Режим доступу: (<http://www.dndekc.mvs.gov.ua>).

6. Київський науково-дослідний інститут судових експертиз. Режим доступу: <http://www.kniise.com.ua>.

7. Національна бібліотека України ім. Вернадського. Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/>

8. Каталог юридичних ресурсів. Режим доступу: <http://www.ageyev.org/libweb/>

9. Державна науково-технічна бібліотека України. Режим доступу: (<http://www.gntb.gov.ua>).

10. Національна парламентська бібліотека України. Режим доступу: <http://www.nplu.kiev.ua/>.

11. Офіційне інтернет-представництво президента України. Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/>

12. Національна академія внутрішніх справ. Режим доступу: <http://www.naiav.kiev.ua/>

13. Державна науково-технічна бібліотека України (Київ). Режим доступу: <http://www.gntb.n-t.org/>

14. Державний комітет статистики України. Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

15. Верховний Суд України. Режим доступу: <http://www.scourt.gov.ua/>

16. Міністерство освіти і науки України. Режим доступу: <http://www.mon.gov.ua/>

17. Служба безпеки України. Режим доступу: <http://www.ssu.gov.ua/>